

Veiledning for skriving av praktiske oppgaver i jus ved NMBU

Steinar Taubøll

Oktober 2018

Innhold

Innledning	2
Juridisk metode	2
Bevisbedømmelse og subsumsjon	3
Sjangerkrav	4
Struktur	5
Fra struktur til formulering	7
Sitater	8
Hvordan håndtere usikkerhet?	10
Skrivestil og språkføring	11

Innledning

Skrijving av praktiske oppgaver i jus krever kunnskap om både juridisk metode og sjangerkrav for juridiske tekster. Dette er to ulike ting. Juridisk metode er en framgangsmåte for å finne gjeldende rett. Det dreier seg om hvilke kilder som kan brukes og hvordan kildene skal spille sammen når man tolker tekstene, typisk med utgangspunkt i en lovtekst. En ferdig tolket regel i hodet og en gjennomlest beskrivelse av faktum er imidlertid ikke nok til å skrive ferdig en praktisk oppgave. Formidlingen av din forståelse kan gjøres på uendelig mange måter, men så kommer dette med sjangerkrav inn i bildet. Mesteparten av denne veiledningen dreier seg om sjangerkravene, i og med at juridisk metode er godt beskrevet i læreboka. Hovedpunktene av det som sies i denne veiledningen er også med i en JUS100-forelesning med tittelen "Retorikk og kunsten å skrive jus".

Hva vil det si å kunne jus?

- Klare å finne fram til lovtekster og andre kilder
- Forstå hvordan dette skal tolkes (juridisk metode)
- Forstå hvordan reglene skal brukes i en konkret virkelig sak (subsumsjon)
- Formidle din oppfatning på en overbevisende måte (sjangerkrav/retorikk)

Juridisk metode

Juridisk metode er en vitenskapelig metode på lik linje med naturvitenskapelige og samfunnsvitenskapelige metoder. Metodens regler må følges for at resultatet skal bli pålitelig. For all vitenskap må det komme tydelig fram i teksten hvilke kilder man har brukt og hvordan de har påvirket konklusjonene. Slik er det også med jus. Konklusjoner i domstolene har som regel stor betydning for dem det gjelder, og korrekt metodikk er derfor like viktig her som i annen vitenskap, for eksempel medisinsk forskning.

Et felles ideal innen vitenskap er at forskeren eller forfatteren selv ikke skal fremme sine personlige meninger, men skal skrive på vegne av Den Store Sannheten. På samme måte som astronomene oppdager en ny galakse skal dommeren i en rettssak finne Lovgiverens Mening. Han må derfor i størst mulig grad vise til tolkningsprinsipper og opplysninger utenfor sitt eget hode, og dette må komme tydelig fram i domsteksten, slik at han ikke blir mistenkt for å blande inn sine subjektive følelser og meninger.

De fleste vitenskaper er internasjonale, og sikter mot å beskrive objektive fenomener. Slik er det ikke med rettsvitenskapen. Her gjelder det ulike metoderegler i de ulike land og egne metoderegler for internasjonale avtaler, altså i folkeretten. Praktiske oppgaver i juss ved NMBU

vil som regel gjelde norsk rett, og da bruker man norsk juridisk metode. Det man ønsker å finne ut er egentlig: «Hvilket resultat ville Norges Høyesterett komme til hvis de behandlet denne saken i dag?». I og med at dommerne i Høyesterett etter Grunnloven har det siste ord i en rettsak er dette fasiten. For å komme til samme resultat må man forstå hvordan Høyesterett går fram, og det er slike analyser og beskrivelser som er grunnlaget for å ha en norsk juridisk metode.

Vi kaller metodereglene i norsk rettsvitenskap for deskriptive normer. Høyesterett definerer i handling hva som er gyldig metode. Det innebærer at juridisk metode faktisk kan endre seg med samfunnet. For eksempel vil dommerne ved Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg gjøre ting litt annerledes, og dette kan på sikt påvirke Høyesteretts framgangsmåte.

Sentrale elementer i juridisk metode er prinsipper om relevans, slutning og vekt. Høyesterett har i sitt arbeid vist hva slags kilder det er tillatt å legge vekt på. Dette kalles relevante rettskilder, og en vanlig gruppering er: Lovtekst, forarbeider, rettspraksis, andre myndigheters praksis, privates praksis, juridisk teori og reelle hensyn. Av disse kildene kan det trekkes ulike slutninger, og vektspørsmålene dreier seg om hvor stor vekt det skal legges på de ulike rettskildene. For videre lesning om dette henvises det til lærebøkene.

Bevisbedømmelse og subsumsjon

Når man har fått kontroll på tolkningsmetodikken kan man nærme seg virkelighetens verden; bruken av regler i det praktiske liv. Det at en ferdigtolket regel møter et konkret faktum kalles ofte for regelanvendelse, og prosessen kan deles i tre ledd:

Fase 1: Tolkning

Finne meningsinnholdet i regelen. Ofte må flere kilder kobles sammen (Juridisk metode).

Fase 2: Bevisbedømmelse

Finne ut hva fakta i saken virkelig er. Det finnes egne regler for hvor sikker man må være. Ofte vil sannsynlighetsovervekt (51%) være nok, mens det i straffesaker kreves at skyld er bevist utover enhver rimelig tvil (99,9%). Det finnes også regler som har andre beviskrav enn disse. I skoleoppgaver får man oppgitt opplysninger som man må legge til grunn som sikre. De oppgitte opplysningene omtales ofte bare som faktum.

Bevisbedømmelsen er altså ikke noe man trenger å tenke på når man løser oppgaver.

Fase 3: Subsumsjon

Summere fakta inn under regelen. Hvis alle regelens vilkår er oppfylt i saken, så slår regelens følge til.

Et lite eksempel på hvordan man kan skrive:

Regelen er ferdig tolket:

«I innsjøer av denne typen kan man bruke påhengsmotor med inntil 9,9 HK»

Du går til faktum og henter opplysninger:

“Det er opplyst at Peders båt brukte en motor på 75 HK”

Sjekker om forholdet er innenfor regelgrensen:

“Grensen er klart overskredet”

Trekker en konklusjon:

“Kjøringen var dermed ikke lovlig”

Sjangerkrav

Hele den juridiske metoden går altså ut på å herme etter Høyesteretts dommer. Det viktigste er jo å komme til samme resultat som de ville gjort. Men det er ikke til å unngå at juristene bevisst eller ubevisst hermer etter hele stilen i disse dommene. Delvis er dette en slags bransjesosialisering, men det er også viktige elementer i stilen som understreker presisjon og objektivitet. Dette har betydning for tekstenes troverdighet og aksepten hos mottakerne av teksten.

Hva er en sjanger? Det er en teksttype som er utviklet for et bestemt bruksområde. Den har bestemte kjennetegn for stil, innhold og virkemidler. Innenfor jusen har vi flere sjangre, for eksempel: Lovtekst, dom, prosedyre, forvaltningsvedtak, lærebok, avhandling, eksamen.

Generelt kan man si at reglene for en sjanger defineres av de toneangivende i hvert kommunikasjonsfelleskap. Innenfor jusen er dommerne i Høyesterett toneangivende. De definerer jo metoden, og i tillegg har de formell makt og regnes for å være landets beste fagfolk. Sjangerkrav er ramme alvor. Brudd med sjangerkrav svekker tilliten til forfatterens dømmekraft og ferdigheter, og dermed til teksten og konklusjonene i den. Forfatteren risikerer å ikke bli tatt alvorlig av dem som kan "koden". Denne effekten vil også gjelde ved eksamen ved NMBU. Sensorene er jurister, og de forventer både bevisst og ubevisst at juridiske oppgaver besvares på «juridisk måte». Sensors sjangerkrav stammer fra deres egne opplevelser ved de juridiske fakultetene. Selvfølgelig vet sensorene at studentene ikke er jurister, så man blir mildere bedømt. Men de som skriver godt vil ha en klar fordel.

Så hvordan skal man tilegne seg den riktige stilen og strukturen i skrivingen? Framgangsmåten kan sammenlignes med å lære seg å spille eller synge en spesiell musikkstil. Man må lytte en del, få noen tips, og ikke minst øve selv. For juridisk skriving betyr dette at man bør lese noen dommer for å skjønne hva som er «stil-fasiten». Dommernes måte å skrive på er forbildet for alle jurister. Men se helst på nye dommer, for stilen har endret seg med tiden (se klipp fra en fersk dom lenger ned). Deretter bør man lese mønsterbesvarelser for å se hvordan de beste NMBU-studentene har gjort det. Så er det bare å sette i gang med egen øvelse. Bruk god tid på de første øvelsene, tenk mer på språk og struktur enn innholdet i paragrafene. Få en venn til å lese kritisk gjennom, og les vennens tilsvarende oppgave. Vær pirkete, men hyggelig mot hverandre.

Struktur

Det har mye å si for mottakeren at alle elementene i teksten har en logisk sammenheng, og at det er enkelt å oppfatte denne sammenhengen. Dette har ikke så mye med valg av ord å gjøre, men valg av rekkefølge for de ulike informasjonsbitene. Dette kan vi kalle struktur. En ryddig struktur er bra uansett hva slags fag man skriver oppgave i, men når man skriver jus er strukturen så viktig at man kan si den er en del av sjangerkravene. Den standardiserte rekkefølgen tolkning-faktum-subsumsjon er et eksempel på noe gjør det enklere for en erfaren leser å følge med. Leseren kan miste tråden hvis rekkefølgen er uventet, og ubevisst bli ergerlig på forfatterens rot. I noen tilfeller kan dette gjøre det vanskeligere for leseren å bli enig i konklusjonene. Struktur og ryddighet er derfor noe advokater i sine foredrag har stort fokus på, og som dommerne bruker for å overbevise om at dommen er riktig.

For å få til en god struktur i teksten må man først ha strukturen i hodet. Derfor fungerer det dårlig å starte skrivingen og tenke mens man skriver. Før man skriver må man lese gjennom faktum i saken for få oversikt over hvilke rettslige problemer som kan finnes. Mange av

opplysningene i saken er uten verdi for en juridisk drøftelse, men hvilke opplysninger som har verdi vet man ikke før man har funnet fram til de aktuelle reglene som skal brukes. I mange oppgaver er det stilt et konkret spørsmål. For eksempel: «Var Peders jakt lovlig?». Da vet man hovedspørsmålet, men det kan indirekte inneholde flere spørsmål som bygger på hverandre.

Etter at man har lest oppgaven må man slå opp i loven, finne aktuelle paragrafer og få overblikk over de aktuelle sammenhengene der. Deretter må faktum leses en gang til. Denne gangen leser man med lovteksten i bakhodet for å finne de opplysningene i faktum som kan brukes i forhold til loven. Lag gjerne et tankekart der du skriver inn stikkord. Det er en god hjelp til å skape struktur. En mye brukt måte er å ta utgangspunkt i et vilkår, notere hvilke rettslige kilder som hjelper til med tolkningen, og deretter notere stikkord fra faktum som skal brukes i forhold til akkurat dette vilkåret. Så gjentas dette for hvert vilkår. Ofte vil følger dette strukturen i reglene gi en naturlig rekkefølge for underspørsmål, for eksempel: "Kan denne loven brukes?", "Er Peder Ås part i saken?" "Er det spesielle vilkåret oppfylt?", "Vil dette unntaket ha betydning?"

Når man har så god orden på tankekartet at man ser hele rekkefølgen for seg kan man begynne å skrive. Start med å presentere den regelen som gir svaret på hovedspørsmålet. For eksempel: "Utgangspunktet for drøftelsen er fvl. § 18". Hvis paragrafen må leses i sammenheng med andre, så forklar dette og fortell at man kommer tilbake til det etter hvert. Ta så for deg et vilkår om gangen. Si presist hvor vilkåret finnes. For eksempel: «fvl. § 6,1 bokstav e». Hvis leddet i paragrafen er uoversiktlig angis setningsnummer: «§ 6,1 bokstav e, tredje punktum» Marker nøkkelordene i loven som sitat. For eksempel «Spørsmålet blir da om det forelå "særlige grunner" ».

Ved tolkning av lovtekst kan det generelt være flere rettskilder å ta hensyn til, men på grunnkursseksamen ved NMBU vil du som regel ikke ha tilgang til noen forarbeider, dommer osv. På en slik eksamen fokuserer du på naturlig språklig forståelse av lovens ordlyd og det du skjønner er formålet med regelen. Enkelte ganger kan andre rettskilder være vedlagt oppgaven, men utover dette forventes det ikke at man viser til slike kilder. Husker du klart et gullkorn fra læreboka om en dom kan du selvsagt ta det med.

Når regelen er ferdig tolket trekker man inn faktum og gjør en subsumsjon. Resultatet kan strukturelt kalles en delkonklusjon. I skrivingen gir dette viktige oppsummeringer underveis. For eksempel "Peders garasje må altså regnes som næringsbygg". Det er ikke nødvendig å skrive at "Dette er en delkonklusjon", men de små oppsummeringene gjør det lett for leseren å følge dine tanker. Tren på å lage korte presise overganger mellom hvert underspørsmål. For eksempel: «Vilkåret om "næringsdrift" er ikke oppfylt i vår sak. Det må da spørres om Peder hadde "særlige grunner" til å få byggetillatelsen».

Hver oppgave må ha sin hovedkonklusjon som direkte gjenspeiler spørsmålet. Konklusjonen skal være klar og uten forbehold. Eventuelle forbehold og forutsetninger hører hjemme i selve drøftelsen. Hvis oppgaven er litt upresist formulert må du finne regelen og forme en presis problemstilling selv. For eksempel kan oppgaveteksten «Var det en saksbehandlingsfeil at brevet var sendt på denne måten?» besvares med konklusjonen: «Utsendelsen var i strid med fvl. § 16,2».

Fra struktur til formulering

Det er som sagt Høyesterett som har vært toneangivende i det juridiske kommunikasjonsfellesskapet. Det kan derfor være greit å få en liten smakebit av denne sjangeren slik den er i dag. Det har vært en utvikling over 200 år, og den vil gå videre. Teksten nedenfor er et klipp fra en dom avsagt 20. september 2018 (HR-2018-1782-A) og gjaldt forbudet i viltloven mot å skille jaktretten fra eiendommen for lengre tid enn ti år. Spørsmålet var om avtalen som var inngått, rammes av forbudet, og om et eventuelt brudd på loven medfører at avtalen er ugyldig mellom partene.

- 33) Jeg ser så nærmere på forholdene i denne saken. Avtalen som ble inngått, innebar at den jaktretten knyttet til bnr. 6 som etter jaktloven fra 1951 § 12 i utgangspunkt lå hos grunneieren, i stedet ble lagt til eieren av bnr. 17. Det var tale om en overføring på ubestemt tid, og dermed utvilsomt for en lengre periode enn ti år. Etter mitt syn er det da ikke tvilsomt at avtalen om fraskilling av jaktretten fra bnr. 6 da den ble inngått i 1962-1963 var i strid med den dagjeldende jaktloven § 13 andre ledd.
- (34) Jaktloven fra 1951 var gjeldende til viltloven 1981 trådte i kraft. Det er dermed på det rene at lovens forbud gjaldt også på det tidspunkt det var gått ti år siden inngåelsen av avtalen i 1962-1963, som var da den maksimale tillatte perioden var utløpt. Forbudet har for øvrig som påpekt vært gjeldende på samme måte frem til i dag.
- (35) Lovens ordlyd er klar. Jeg kan ikke se at noen av de forholdene som ankemotparten har påpekt, kan gi grunnlag for å fravike ordlyden. Selv om bakgrunnen for avtalen var noe spesiell, rammer hensynene bak lovbestemmelsen, slik de er fremhevet i lovforarbeidene, i stor grad også den avtalen som er inngått i dette tilfellet. Avtalen innebærer at jaktretten til evig tid vil være adskilt fra eiendomsretten til bnr. 6. Det vil innebære ulemper for eieren av denne eiendommen av den karakter som lovgiver har ønsket å verne mot. At jaktretten er overført til en naboeiendom, som også har jaktrett innenfor det tilstøtende jordskiftefeltet, endrer ikke dette.
- (36) Det videre spørsmålet er om bruddet på lovens forbud innebærer at den inngåtte avtalen om overføring av jaktretten er ugyldig mellom partene. Ikke

ethvert brudd på lovbestemte regler innebærer privatrettslig ugyldighet. Utgangspunktene er i Rt-1993-312 på side 315 beskrevet slik:

«Jeg legger til grunn at det ikke gjelder noen alminnelig regel om at en avtale med lovstridig innhold er uten virkning mellom partene, men at spørsmålet må avgjøres ved en tolking av den enkelte lov hvor det også legges vekt på enkelte momenter av mer generell karakter – herunder om reelle hensyn tilsier at lovovertrедelsen får slik virkning.»

- (37) Etter mitt syn er det ikke tvilsomt at jaktloven 1951 § 13 andre ledd, i likhet med de tidligere og senere lovbestemmelsene, må tolkes slik at en avtale som er inngått i strid med bestemmelsen, ikke er gyldig mellom partene

Sitater

Idealet for juridisk skriving er å basere all argumentasjon på objektive kilder. Når du tolker en regel er det lovgiver som skal komme til orde, og din egen synsing skal være minst mulig. Stortinget har laget loven. Hvis lovens ord er uklare vil man høre hva andre relevante autoriteter har sagt, helt nøyaktig. Det er viktig at dette kan sjekkes av andre, og dermed blir din bruk av kildehenvisninger og sitater svært viktig. Ha derfor nøyaktige kildehenvisninger og merk sitatene i teksten ” ”. Dette gjelder både sitat fra kilder og gjengivelse av opplysninger i faktum. Selv om sitatmerking er viktig er det sjelden nødvendig å sitere flere setninger. Ofte er det best å bare sitere de sentrale delene av en setning, noen ganger bare ett ord.

I det følgende kommer et eksempel fra JUS100, oppgave 11. Oppgaven spør om en spesiell jakt fra båt var lovlig, og noe av det man må ta stilling til er om den aktuelle båten var en motorbåt i lovens forstand. Den aktuelle paragrafen finnes i viltloven, og ser i sin fulle helhet slik ut:

§ 21.(bruk av motordrevet fremkomstmiddel under jakt)

Det er forbudt under jakt:

- a) *å løse skudd på eller over offentlig vei eller jernbane*
- b) *å bruke luftfartøy eller motorkjøretøy til forfølgning av vilt eller til avledning av viltets oppmerksomhet fra jegeren*
- c) *å bruke luftfartøy eller motorkjøretøy utenfor vei til lokalisering av vilt*
- d) *å løse skudd fra luftfartøy eller motorkjøretøy.*

Innen en avstand av 2 kilometer fra land, herunder holmer og skjær, er det forbudt å drive jakt fra motorbåt eller annet flytende eller svevende fartøy drevet med motor. Dette gjelder likevel ikke ved ettersøk av påskutt sjøfugl i sjø når fartøyets hastighet ikke overstiger 5 knop. Jegeren har bevisbyrden for lovlig påskyting og skal snarest varsle politi og kommunen om bruk av motor under ettersøket. Fylkeskommunen kan for bestemte områder og tidsrom øke eller minske avstanden.

Departementet kan fastsette forskrifter om største tillatte hastighet under jakt fra fartøy utenfor område nevnt i annet ledd.

Ingen vil finne på å skrive av hele paragrafen i sin besvarelse, men noen kunne kanskje tro at man måtte sitere hele andre ledd, der det står noe om motorbåt. Det ville være altfor mye, for da får man med flere regler. Litt bedre blir det om man bare siterer første setning, altså «*Innen en avstand av 2 kilometer fra land, herunder holmer og skjær, er det forbudt å drive jakt fra motorbåt eller annet flytende eller svevende fartøy drevet med motor.*» Men også dette blir litt mye når man bare skal drøfte ett vilkår om gangen. Avstanden fra land skal jo drøftes for seg, og vi trenger ikke den eksakte informasjonen om dette foreløpig. Det skal fokuseres på båten. Hvis det hadde vært nærliggende å teste for flere alternative vilkår hadde det vært greit å sitere flere, for eksempel «*motorbåt eller annet flytende eller svevende fartøy drevet med motor*». I denne saken skjønner man at det ikke gjelder noe svevende fartøy, og at motorbåt er det eneste man virkelig trenger å sjekke. Dermed er det ikke nødvendig å sitere annet enn dette ordet, mens resten av sammenhengen kan beskrives ganske kort med egne ord, for eksempel slik:

Når det gjelder elgjakten kan utgangspunktet for drøftelsen tas i viltloven § 21, 2 som forbyr jakt fra «motorbåt» nær land. Det må først vurderes om båten til Adolf kan regnes som motorbåt.

Den juridiske leseren vil med en gang forstå at ordet er klippet ut fra viltloven § 21, 2, og når akkurat dette ordet er brukt i loven har leseren mulighet til å sjekke relevante rettskilder. Beskrivelsen av avstanden til land er for så vidt unøyaktig, men det gjør ikke noe, i og med at dette vilkåret tas opp helt nøyaktig lenger ned i besvarelsen.

I dette tilfellet er det ikke lagt opp til noen tolkning ved hjelp av andre rettskilder, så man kan gå over til neste fase, nemlig hente opplysninger fra sakens faktum. I oppgaveteksten står det slik:

Adolf dro den gamle robåten ut av naustet. Planen var å legge seg et godt stykke utenfor utløpet av Fjotlebekken der det ofte kom elg for å drikke i skumringen. Med bra kikkertsikte var det fullt mulig å ta dem. Man måtte jo være stille der ute, men den gamle båten var tung å ro, så Adolf hadde montert på en 2,5 HK påhengsmotor. Når de kom fram til stedet, ca 200 m fra land stoppet de motoren og vippet den opp. Så var det bare å vente.

Det vil ofte være tungt og upraktisk med lange sitater fra faktum. Dessuten kan de opplysningene man trenger for det aktuelle vilkåret være spredt på forskjellige steder i teksten. Derfor er det stort sett best å omformulere, men bruke mange av de samme ordene. Hvis det er helt spesifikke opplysninger bør de siteres tydelig. Ofte er det slik at ulike opplysninger

trekker i hver sin retning i forhold til det vilkåret man tester. Da er det greit å drøfte fram og tilbake hvordan regelen treffer. Da er man inne i subsumsjonen. I eksempelet kunne man formulere faktum og subsumsjon på denne måten:

I sakens opplysninger er den omtalt som en robåt, og slike rammes ikke av forbudet. Men det går også fram at det i hvert fall denne kvelden var montert en påhengsmotor på båten, og at den ble drevet med motor fram til stedet jakten foregikk. Jeg mener at den motoriserte framdriften er nok til at Adolfs båt blir regnet som motorbåt i forhold til viltloven. Det kan videre spørres om det har noen rettslig betydning at motoren ble slått av og vippet opp av sjøen før selve jakten startet. På den ene siden kan man peke på at jakt fra robåt uten hjelpemotor ikke rammes av forbudet, men på den andre siden gjør ikke regelen noe unntak for motorbåter som har slått av motoren.

Her kan man legge merke til to ting. Det ene er at det ikke ble brukt direkte sitat fra faktum, men omformulering. Det andre er at det plutselig har dukket opp en jeg-person, som mener noe: «Jeg mener at den motoriserte framdriften er nok ...». Er ikke dette i strid med objektivitetskravet? Nei, for etter at regel og faktum er gjengitt så objektivt som mulig er det rettsanvenderens jobb å komme til en konklusjon, enten det er dommeren eller studenten. I dette eksempelet slik:

Det avgjørende må være at båten er utstyrt med en motor, og Adolfs båt må dermed regnes som «motorbåt» under jakten.

Dermed har man behandlet første vilkår, truffet en delkonklusjon, og kan gå videre med neste vilkår på samme måte. For eksempel slik:

Det neste vilkåret i § 21, 2 gjelder avstanden fra land. Forbudet gjelder «innenfor 2 kilometer». I vår sak går det fram at elgjakten foregikk 200 m fra land. Altså var Adolf innenfor det forbudte området, og jakten var ulovlig.

I dette korte avsnittet kan man gjenkjenne den viktige strukturen: Finne vilkåret, hente faktum og gjøre en subsumsjon. De siste fire ordene i avsnittet trekker konklusjonen fra dette vilkåret sammen med det forrige, altså motorbåt pluss avstand, og er dermed en hovedkonklusjon i forhold til spørsmålet om jakten var lovlig.

Hvordan håndtere usikkerhet?

Idealet om en objektiv rettslig vurdering tilsier at den som skriver bør framstå som sikker og uten innblanding av egne følelser. Når det gjelder følelser og politisk syn bør det være ganske enkelt å holde seg saklig. Man kan ikke la seg rive med av sinne eller medlidenhet, selv om den ene parten framstår som mye mer sympatisk enn den andre. Se saken fra begge sider før du skriver. Selv om du har bestemt deg for hvem som har rett bør motpartens gode argumenter

tas grundig opp til drøfting. Hvis du synes regelen burde vært annerledes er det et politisk tema, og skal ikke nevnes i en praktisk rettslig drøftelse.

Usikkerhet er vanskeligere å håndtere enn følelser. Det finnes en uendelig variasjon av situasjoner og det finnes ikke ferdiglagde regler for alt. Dermed er det selvsagt akseptert at juristen også kan oppleve tvil når de løser et rettslig spørsmål. Usikkerhet bør ikke føre til at man velger upresise ord. Tilslørt tvil oppdages lett, og fjerner tilliten til resultatet. Uttal deg tydelig og presist om det du er sikker på, og bruk lite plass til det som er enkelt.

Hvis du kommer til et punkt i drøftelsen hvor du må ta stilling til noe usikkert, så fortell hvor langt tvilen rekker. For eksempel: «Det går ikke klart fram av faktum hvilken dato leveringens skjedde, men det er opplyst at Peder drev med snøbrøyting dagen før. Jeg legger derfor til grunn at det var om vinteren, og i hvert fall ikke senere enn 1. juni. Reklamasjonsfristen på to måneder har dermed gått ut». Formuleringen «legge til grunn» brukes mye i juridiske tekster. Den indikerer at det muligens har vært noe tvil eller mangel på bevis, men ikke så mye at det påvirker den videre drøftelsen. I virkelige rettsaker brukes det mye tid på bevis og vitneavhør. På en eksamen må man bare legge faktum til grunn. Man skal ikke gå inn på hvordan det hadde blitt hvis situasjonen var litt annerledes, men hvis man synes oppgaven er uklar eller mangler informasjon må man si dette, og si hvilken forutsetning man legger til grunn. For eksempel: «Jeg legger til grunn at Ola var norsk statsborger, siden annet ikke er opplyst».

Skrivestil og språkføring

Dette avsnittet dreier seg ikke om struktur eller metodikk, men den personlige stilen og valg av formuleringer. Man kan ikke gi noen entydig fasit på riktig skrivestil, men det kan være greit å peke på noen ganske vanlige feil som gjøres på eksamen. Det første er å skrive om sin egen forfatteropplevelse. For eksempel: «Da slår jeg jeg opp i Norges lover og finner fram til kjøpsloven § 7, og der står det at ...». En slik formulering drar oppmerksomheten mot forfatteren, og dette er i strid med sjangerkrav om objektivitet. I dette tilfellet kunne man for eksempel ha skrevet «Utgangspunktet for denne vurderingen kan tas i kjøpsloven § 7, som bestemmer at ...».

En annen vanlig feil er at man har en riktig tankerekke i hodet, men ikke gjør godt rede for den i teksten. For eksempel: «I § 1a står det definert hva som er innmark og hva som er utmark. Hva var det Marte var på?» Eller slik: «Etter å ha sett på § 2 og § 3 kommer spørsmålet om hva som er innmark og utmark. Da ser jeg på § 1a. Der står det at: (...) Så Martes ridning på stien var lovlig og hun har dermed loven på sin side.» I disse formuleringene fra ekte besvarelser aner man at det er tenkt riktig, men teksten virker likevel ikke tillitvekkende på grunn av manglende tydelighet. Et annet eksempel fra samme oppgave: «M. Kirkerud ble med hest funnet på

lyngbevokst slette nær Lyngmoen av S. Nerigarden (anmelder). Lovligheten skal nå gjøres rede for.» Her er det ikke mangel på tydelighet, men kanskje en tendens til en komprimert stil man assosierer med militær virksomhet. Dette kan det ikke trekkes for, men det er likevel litt på siden av den juridiske sjangeren, der man ikke har noe imot å bruke mange ord for å holde et høyt presisjonsnivå.

På samme måte som det finnes instrumenter og klanger som er typiske for en musikkstil finnes det en god del formuleringer som er typisk for juridiske tekster. Noen av disse henger bare igjen fra gamle dager uten noen særlig viktig funksjon, typisk halvdanske ord som ellers ikke brukes i moderne norsk, For eksempel «hvorledes» og «etterfølgende». Disse er ikke verneverdige, og kan gjerne byttes ut. Det finnes derimot en god del formuleringer som er mye brukt fordi de gjør teksten kortere uten å gjøre den upresis. For eksempel: «Utgangspunktet for drøftelsen tas i ...», «Det må først vurderes om ...», «allerede slått fast at ...». Andre språklige vendinger som kan brukes til å skape oversikt er for eksempel: «Når det gjelder ...», «For det første ... for det andre», «På den ene siden ... på den andre siden ... legger avgjørende vekt på ...».

En mye brukt formulering er at «det går fram at ...». Denne har en spesiell funksjon. Hvis man har lest mye tekst i en kilde og ønsker å trekke ut hovedpoenget uten å bruke lange sitater kunne man sagt at «jeg tror det er meningen» eller «jeg synes alt dette tyder på», men dette passer ikke bra til en objektiv stil. En advokat eller dommer som har lest om en forbudsregel i en NOU sier «Det går fram av lovens forarbeider at det ikke var meningen å forby dette». Dermed holder man seg selv utenfor, og skaper et inntrykk av at konklusjonen bobler fram fra kilden av seg selv, og dette gir mer autoritet til den konklusjonen man trekker. Mange ganger fungerer dette bare som en effektiv referattekniikk, men av og til er det en uttrykksmåte som brukes for å vri konklusjonen til egen fordel. For at «går fram»-sammendrag skal virke troverdige bør de forankres i tydelig kildehenvisning, eventuelt med sitat av nøkkelord.

I en eksamenssituasjon er det mest i forhold til faktum man bruker «går fram». Da er det ikke nødvendig med noen videre kildehenvisning. Formuleringen brukes mest til å skille mellom tolkningsfasen og subsumsjonen. For eksempel: «Etter § 32 gjelder det altså en reklamasjonsfrist på to måneder. Det går fram av faktum at varene ble levert 1. mai, og at Peder sendte brevet 8. september. Altså hadde fristen gått ut». For å skape litt variasjon i teksten er det greit å ha noen alternative formuleringer til «går fram av faktum», siden henvisning til faktum gjøres ofte. For eksempel: «I denne saken er det opplyst at ...», «I sakens opplysninger sies det at ...», «Beskrivelsen i faktum tyder på at ...», «I vår sak er det oppgitt at ...».

Nedenfor følger et eksempel på besvarelse av praktisk oppgave 11a fra JUS100. Her er en del av de språklige virkemidlene markert med gult. Dette må ikke oppfattes som en fasit, men en av mange måter å gjøre det på. Les gjerne noen mønsterbesvarelser i ditt emne, og let etter flere eksempler på struktur og språkføring.

Når det gjelder elgjakten kan utgangspunktet for drøftelsen tas i viltloven § 21, 2 som forbyr jakt fra «motorbåt» nær land. Det må først vurderes om båten til Adolf kan regnes som motorbåt. I sakens opplysninger er den omtalt som en robåt, og slike rammes ikke av forbudet. Men det går også fram at det i hvert fall denne kvelden var montert en påhengsmotor på båten, og at den ble drevet med motor fram til stedet jakten foregikk. Jeg mener at den motoriserte framdriften er nok til at Adolfs båt blir regnet som motorbåt i forhold til viltloven. Det kan videre spørres om det har noen rettslig betydning at motoren ble slått av og vippt opp av sjøen før selve jakten startet. På den ene siden kan man peke på at jakt fra robåt uten hjelpemotor ikke rammes av forbudet, men på den andre siden gjør ikke regelen noe unntak for motorbåter som har slått av motoren. Det avgjørende må være at båten er utstyrt med en motor, og Adolfs båt må dermed regnes som «motorbåt» under jakten.

Det neste vilkåret i § 21, 2 gjelder avstanden fra land. Forbudet gjelder innenfor 2 km. I vår sak går det fram at elgjakten foregikk 200 m fra land. Altså var Adolf innenfor det forbudte området, og jakten var ulovlig.

Viltloven § 21,2 blir også utgangspunkt for å vurdere lovligheten av Sveins andejakt. At båten må regnes som «motorbåt» er allerede slått fast ovenfor. Det avgjørende spørsmålet blir dermed om avstanden fra land var mer enn 2 km mens jakten foregikk. Lovteksten gjør det klart at «holmer og skjær» skal regnes som land i denne sammenheng. I vår sak er det opplyst at Vikaskjæret lå «3 km fra land», men avstanden fra skjæret til fastlandet får ingen rettslig betydning. Det avgjørende blir avstanden fra båten til skjæret. Denne er ikke tydelig oppgitt, men det går fram av faktum at de aktuelle fuglene holdt til ved selve skjæret, og at Adolf styrte båten i «en sving på utsiden av øya». Beskrivelsen tyder på at båten var ganske nær skjæret. Det virker dessuten usannsynlig at Svein prøvde å skyte ender på mer enn 2 km avstand. Jeg legger dermed til grunn at andejakten foregikk innenfor forbudssonen, og var et brudd på viltlovens § 21,2.

Elgjakten og andejakten var ulovlig.